

Дар'я Литвиненко,

студентка 2 курсу юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України

Кримінальна відповідальність за зловживання владою та службовим становищем*

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження теми кримінальної відповідальності за зловживання владою та службовим становищем в Україні, яке регламентується статтею 364 Кримінального кодексу (далі – КК) України, є надзвичайно високою. Корупція залишається однією з головних проблем України, яка стримує економічний розвиток, підриває довіру громадян до державних інститутів та знижує ефективність урядування. Зловживання владою та службовим становищем є ключовими елементами корупційних схем, тому дослідження цієї проблематики спрямоване на виявлення та усунення корупційних ризиків. Дослідження в рамках статті 364 ККУ допоможе виявити можливі прогалини у законодавстві та внести пропозиції щодо його удосконалення. Це включає аналіз судової практики, ефективності застосування покарань та можливості введення додаткових механізмів запобігання та виявлення зловживань. Україна прагне до інтеграції у європейські та міжнародні структури, зокрема Європейський Союз, які вимагають від країн-членів дотримання високих стандартів у сфері боротьби з корупцією. Покращення законодавства та практик відповідальності за зловживання владою є важливим кроком на цьому шляху.

Таким чином, тема кримінальної відповідальності за зловживання владою та службовим становищем залишається вкрай актуальною і важливою для дослідження в сучасній Україні.

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

Метою даного дослідження є аналіз особливостей кримінальної відповідальності за зловживання владою та службовим становищем

Виклад основного матеріалу. Зловживання владою – це вчинення службовою особою, яка постійно або тимчасово виконує функції представника влади, умисного діяння з використанням своїх повноважень, якими вона наділена на підставі законів та інших нормативно-правових актів, усупереч інтересам служби. Зловживання службовим становищем передбачає, зазвичай, використання службових повноважень, пов'язаних зі здійсненням (реалізацією) повноважень, якими службова особа наділена займаною посадою, усупереч інтересам служби. Водночас, зазначається, що зловживання службовим становищем матиме місце не лише в разі вчинення службовою особою діяння в межах своєї компетенції, тобто діяння, пов'язаного з власними повноваженнями, а й у випадках, коли службова особа використала авторитет своєї посади, службові зв'язки, а також можливість давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям і відповідно до свого службового становища могла контролювати їх виконання тощо. Отже, використання влади чи службового становища всупереч інтересам служби потрібно тлумачити як учинення службовою особою таких порушень своїх службових обов'язків, які заподіюють істотну шкоду охоронюваним законом інтересам окремих громадян, державним, громадським інтересам або інтересам юридичних осіб [1, с. 62].

Згідно зі статтею 364 Кримінального кодексу України «Зловживанням владою або службовим становищем» є умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Зловживання владою можуть потягнути тяжкі наслідки для певних установ та підприємств, у кримінальному праві тяжкими наслідками визначаються: 1) фізичні, тобто які спричинили середню тяжкість тілесних ушкоджень двом або більше особам, необережне запобігання тяжких тілесних пошкоджень, спричинення смерті, доведення до самогубства, створення аварійної ситуації; 2) матеріально (майнову) шкоду; 3) порушення нормалізованої діяльності підприємств, установ та організацій та їх банкрутства; 4) моральну шкоду, яка є найсерйознішим порушенням конституційних прав громадян. Слід приділяти достатньо уваги зловживанню владою та службовим становищем, оскільки страждає багато людей, які працюють і чесно отримують привілеї за свою роботу. Серйозні нематеріальні наслідки визначаються з урахуванням кількості потерпілих, тривалості та ступеня порушення їх прав, можливості відновлення звичайної діяльності

відповідних органів та організацій, тяжкості та кількості правопорушень, скоєних підконтрольними або підлеглими тощо [2, с. 102].

З правовою позицією Верховного Суду, наведеній у постанові Касаційного кримінального суду від 30 вересня 2020 р. у справі № 517/639/17, можна було б і, мабуть, варто погодитись, однак навіть у межах постанови Верховний Суд порушив свою ж логіку. Далі в постанові зазначається: «Зловживання владою або службовим становищем завжди пов'язане з використанням наданих службовій особі прав і повноважень у супереч інтересам служби, що за своєю суттю є виходом за межі повноважень (перевищенням меж) наданих їй влади або службового становища». Ще раз: будь-яке зловживання є виходом за межі повноважень, є перевищенням! То все ж перевищення є різновидом зловживання чи навпаки, зловживання – різновид перевищення? Здавалося б, яка різниця: перевищення – різновид зловживання чи зловживання – різновид перевищення? Насправді таке питання має важливе практичне значення. Зокрема, як слід кваліфікувати зловживання владою або службовим становищем працівником правоохоронних органів? Якщо виходити з того, що зловживання є ширшою категорією, а перевищення – один з «елементів» зловживання, то зловживання владою або службовим становищем, вчинене працівником правоохоронних органів, має кваліфікуватись за відповідною частиною ст. 364 КК України. Якщо ж відштовхуватись від позиції, що будь-яке зловживання є перевищенням, то логічно впливає протилежний підхід до кримінально-правової оцінки описаної ситуації, тобто зловживання владою або службовим становищем, вчинене працівником правоохоронних органів, має кваліфікуватись за відповідною частиною ст. 365 КК України. Подібна плутанина в межах однієї та тієї ж постанови Верховного Суду (у постанові Касаційного кримінального суду від 30 вересня 2020 р. у справі № 517/639/17) може мати серйозні негативні наслідки, оскільки, по суті, Верховний Суд провів одночасно дві суперечливі позиції. Не виключено, що вітчизняна судова практика потребуватиме принаймні ще одного роз'яснення (правової позиції) Верховного Суду, яке б не давало приводів для різночитань [3, с. 175].

Коло повноважень народного депутата, визначене ст. 6 Закону № 2790-XII, свідчить про те, що окремий народний депутат не належить до суб'єктів владних повноважень, не наділений владними управлінськими функціями, а характер його взаємодії у процесі виконання повноважень представника народу України в парламенті – Верховній Раді України та у відносинах з іншими суб'єктами не передбачає можливості впливу на інших осіб, з огляду на відсутність відносин, які б характеризувались службовою залежністю від нього інших суб'єктів, що виключає віднесення його до кола суб'єктів корупційного кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК. Водночас неможливість віднесення народних депутатів України до кола

службових осіб не виключає притягнення їх до відповідальності як загальних суб'єктів кримінального правопорушення з наданням їх діям відповідної кримінально-правової кваліфікації [4, с. 155].

Висновки. Отже, питання кримінальної відповідальності за зловживання владою та службовим становищем є важливим аспектом правової системи України, яке вимагає постійної уваги і розвитку. Дослідження цієї теми сприяє покращенню законодавства, підвищенню правової обізнаності громадян, зміцненню демократичних інститутів та загалом розвитку правової держави. Розробка ефективних механізмів протидії та покарання за зловживання владою є критичною для боротьби з корупцією, яка впливає на всі аспекти державного і суспільного життя.

Це також сприяє збільшенню довіри громадськості до уряду та інших державних інституцій, забезпечуючи справедливіше та ефективніше використання ресурсів держави. З огляду на ці фактори, подальше дослідження у цій сфері повинне включати аналіз сучасних викликів і розробку пропозицій, які допоможуть Україні ефективніше вирішувати проблеми зловживання владою і службовим становищем на шляху до сталого демократичного розвитку.

Література

1. Демчина А.В. Відповідальність за зловживання владою або службовим становищем. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. 2019. С. 62-65. URL: <http://surl.li/symod> (дата звернення: 25.04.2024).
2. Казачков В. В., В. Г. Хашев. Проблема зловживання владою та службовим становищем. *Сучасні аспекти економіки, обліку, фінансів і права*. 2021. С. 102-103. URL: <http://surl.li/symog> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Айдинян А. В. Окремі проблеми розмежування зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень у судовій практиці України. *Київський часопис права*. 2021. С. 171-176.
4. Надточієва А.П. Проблеми кваліфікації незаконних дій народних депутатів за ст. 364 Кримінального кодексу України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. С. 147-157.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**